

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ БОЙКІВ ЗАКАРПАТТЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Таїса Леньо

УДК 392.51(477.86/.87)“20”

У статті розглянуто весільні обряди бойків Закарпаття на початку ХХІ ст. У цей період у них простежується збереження регіональних / локальних варіантів весілля та його структурних елементів, що побутували у ХХ ст.

Ключові слова: весільний обряд, бойки Закарпаття, ладканья.

В статье рассматриваются свадебные обряды бойков Закарпаття в начале ХХІ в. В этот период в них прослеживается сохранение региональных / локальных вариантов свадьбы и ее структурных элементов, которые имели место в ХХ в.

Ключевые слова: свадебный обряд, бойки Закарпаття, ладканье.

The article deals with wedding customs of the Transcarpathian Boykos in the early ХХІst century. At the time discernible is the preservation of regional / local variants of whole wedding and particularly its structural elements, which occurred in the ХХth century.

Keywords: wedding ceremony, Transcarpathian Boykos, *ladkannia* (a variety of nuptial singing).

З плином часу весільна обрядовість зазнає неминучих змін. Це цілком характерно й для весільного ритуалу бойків Закарпаття. І хоч їм досить довго вдавалося зберігати важливі компоненти традиційного весілля, однак в умовах швидких і глобальних змін, притаманних сучасності, їхнє весілля теж зазнало більших чи менших трансформацій. Неабияке зацікавлення викликає вивчення регіональної / локальної весільної обрядовості бойків Закарпаття початку ХХІ ст. як ланки, що забезпечує існування традиції загалом.

Низка праць вітчизняних дослідників присвячена весільній обрядовості, зокрема бойків Закарпаття. Серед них — двотомник «Весілля» [3], колективна монографія «Бойківщина» [1], історико-етнографічне дослідження В. Борисенко «Весільні звичаї та обряди на Україні» [2], дисертації останніх десятиліть [4; 10] та ін. Водночас вони не достатньо вичерпно висвітлюють цю тему, насамперед сучасне побутування весільних обрядів та звичаїв. Дослідження стану весільної обрядовості закарпатських бойків у ХХІ ст. є метою нашої статті.

Вивчення змін у весільній обрядовості слід почати з моменту передшлюбних знайомств. Якщо в 50–60-х роках ХХ ст. бойківська молодь традиційно знайомилася на «фашанках»

(вечорницях з танцями), урочистостях тощо, то на початку ХХІ ст. актуальності набувають знайомства в навчальних закладах та через Інтернет. У міру можливостей на вибір пари, як і раніше, впливають батьки, не останню роль відіграє майновий і соціальний добробут, а також статус сімей. Значно розширилася крайня вікова межа (від 28 до 40 років) тих, хто одружується — і дівчат, і хлопців. Передвесільні стосунки тривають від трьох місяців до шести років (усі респонденти).

У селах досліджуваного регіону старше покоління людей називає сватання, як і раніше, «обзорами». У 50–60-х роках ХХ ст. сватання відбувалися в «гідні» (так звані позитивні) дні (вівторок, четвер або суботу), а сьогодні — у неділю чи святкові дні. На сучасні «сватаньки» легінь іде тільки зі своєю сім'єю, завчасно попереджаючи родину дівчини. Несуть у подарунок горілку, шампанське, цукерки — з «пустими руками» не йдуть. Раніше сватачі алегорично шукали «куницю», «горлицю», а в першому десятилітті ХХІ ст. — «голубку», «лебідку». Так само молоду називали й на весіллі. Як і в день весілля, під час сватання відбувається купівля-продаж нареченої, адже за народним звичаєм, коли потиснули руки, випили спільно горілку — то це вже купили і

продали. Тоді ж домовляються, коли саме відбуватиметься весілля. Ще 70 років тому обмін хлібами та спільне пиття горілки по колу символізували згоду молодої на шлюб.

Як і колись, сватання поєднано із заручинами. Руки молодим уже не зв'язують разом, а на честь заручин хлопець дарує коханій золоту прикрасу (найчастіше персня). Сьогодні посаг не вимагають (землю, худобу, скриню з приданим), але й не відмовляються від нього. Батьки дарують і нерухоме майно (будинок), і рухоме (автомобіль). У с. Колочава Міжгірського району (бойківсько-гуцульське пограниччя) дівчина після весілля приносить із собою в дім молодого нові меблі для кухні, вітальні та спальні. Бажано також, щоб у придане дали ще й холодильник і пральну машину. За бажанням та домовленістю сімей відбуваються «обзори» також у молодого (АОІ).

Під час експедиції нами зафіксовано у ході сватання ритуальні «затанцювання свальби» й весільне ладкання («Єдні з гори, другі з доли (двічі) / Та й за Вітков на обзори») (ТМВ). Наступного дня дівчину та хлопця вважали й називали нареченими (МКП; ПКВ).

Поодинокими є випадки, коли на сватанні сторони не змогли домовитися. Наприклад, у смт Міжгір'я батько відмовився видати заміж доньку за того сватача, який запропонував йому зіграти весілля за свій рахунок, а він (сватач) зробить відгощування. Наступного дня батько повернув хлопцеві за вимогою 17 грн 50 к., які той сплатив у РАЦСі при поданні заяви на шлюб (КГМ).

За три тижні до власне весілля обов'язково відбуваються «оголоскы» у церкві. Весілля не гуляють у піст (віра дозволяє це певним сектам, але забороняє танці та співи), і сьогодні актуальними для одруження є такі дні тижня, як вівторок, четвер та субота. У неділю так само весіль не справляють.

У закарпатських бойків напередодні або в день весілля виготовляють весільні атрибути: барвінкові вінки, «богрийды» (з угорської — весільні квіти), «курагов» (весільний прапор), а також весільні хліби (короваї, калачі-кручени-

ки чи верченики). На відміну від центральних областей України та Полісся, де ще донедавна побутували короваїні обряди, а вінок нареченій купували, у бойків Закарпаття довше зберігся обряд плетіння барвінкових вінків. І. Коваль-Фучило зафіксувала певні залишки замовлянь, що їх виголошували під час приготування весільних хлібів: промовляли молитву, просили благословення в Господа, називали імена молодих [6, с. 148]. Це свідчить про те, що обряди, пов'язані з весільними хлібами, які прийнято називати «коровайними», у минулому побутували й у бойків Закарпаття, адже тільки ритуально створена річ має в ритуалі магічну силу. Це стосується всіх весільних атрибутів. Барвінкові вінки і короваї як весільні атрибути по-різному використовуються в ритуалі, але є символами життя, щастя та добробуту.

Зазвичай і сьогодні день, коли виготовляють весільні атрибути, закарпатські бойки називають «гусками» (таку назву на Бойківщині мала весільна випічка молодої) або «вінками»: вівторок, четвер чи день весілля — за бажанням. Хоч у с. Запереділля Міжгірського району нами не зафіксовано ладкання (умовно це село належить до бойківсько-гуцульського пограниччя), проте тут виконують весільну пісню коломийкової форми на мотив «Ведут ня, ведут ня...», що широко побутує в Міжгірському та Воловецькому районах. Ладкають у цих районах переважно саме чоловіки (троїсті музики), а у ХХ ст. це робили лише «свашкы». На сьогодні традиція не зникла: у с. Запереділля ми зафіксували наявність 12 свашок (раніше їх було не більше 7), у середньому тридцятилітнього віку. Обряд проходить не окремо в молодого й молодої, а спільно, що виправдовує таку велику кількість свашок. Починається він о 6 годині ранку (з цієї причини відбувається переважно напередодні власне весілля). На городі сусідки, де росте барвінок, свашка розстеле скатерть, кладе на неї два хліби, зв'язані прядивом. Дружба одягає вовняні рукавиці й ножицями зрізує кілька пучків барвінку, кладе їх на хліб. Далі барвінок зрізують попарно

свашки, одягнувши кожна по одній рукавичці (усі 12 свашок по черзі нарізають стільки барвінку, скільки необхідно для виготовлення двох барвінкових вінків для молодих, одного вінка на відро зі святою водою та для «курагова»). Скрипаль співає: «Ой женюся, моя мамко, женюся, женюся, / Та такую си дівку беру, люди, не ганьблюся» (двічі). Свашки по черзі п'ють горілку, нарізаний барвінок зав'язують і несуть на плечах у дім молодої. Для газдині залишають подарунок (горілку, цукерки). Молоді та дружки присутні під час зрізання барвінку, але участі в ньому не беруть (БВВ).

Потім дружки приносять з лісу дві ялинки, щоб прикрасити ворота (так само й у молодого) та зламани (але не зрізані!) півтораметрову палицю ліщини для «курагова». Барвінок кладуть на столи, відмірюють від одного кута хати до протилежного вовняну нитку і змотують у два клубки. Молодий з нареченою беруть у руки білі хусточки і розривають нитку. Плетуть вінки чотири свашки, а інші подають барвінок і стежать, щоб він не впав. У центрі столу в'ють вінки «нанашки» (з румунської — хрещені мами) для молодих, зліва — вінок на відро зі святою водою, а справа — на «курагов». У вінки влітають колосся пшениці. Потім їх приміряють на молодих. «Курагов» виготовляють так: через палицю перегинають дві великі хустки у вигляді трикутника, уздовж палиці пришивають сплетений готовий барвінок та різнокольорові стрічки (трьох, п'яти чи семи кольорів). «Богрійды» купують, за бажанням влітають у них барвінок. Для музикантів також виготовляють «богрійды»: скручують з кольорового паперу квітку та додають барвінок.

Готові атрибути й залишки барвінку знову кладуть на два хліби на скатертині та зав'язують її. У супроводі троїстих музик мати кладе атрибути собі на голову, «затанцьовуючи» (обертаючись в один бік) виходить з кімнати. Свашки, починаючи від центру, п'ють по черзі горілку з пляшки, прикрашеної барвінком, і виголошують побажання молодим. Потім горілку передають усім присутнім (і молодим також). Далі сідають на гостину (БВВ).

Молодь веселиться до пізньої ночі — це залишки «заграванок» та дівич-вечора. Останніми роками цього дня молоді одягаються в «національний» одяг.

На Воловеччині ми також зафіксували обряд зрізання барвінку в день весілля, проте не знайшли інформації про виготовлення барвінкових вінків і прапорця дружби. Локальною особливістю було побутування на Воловеччині не «курагова», а невеликої палиці, прикрашеної різнокольоровими стрічками (так само, як і в угорців), яка, як уважалося, наділена магичною силою [8, с. 50]. Однак на сьогодні мало на якому весіллі виготовляють навіть «курагов». Весільні барвінкові вінки плетуть ті, хто бажає в них вінчатися, а всі інші воліють купити готовий, щоб менше витратити на це зусиль та часу (про магичну силу не йдеться).

Весільні хліби замовляють у жінок, які цим спеціально займаються в селі, чи в пекарнях (навіть привозять з м. Долина (за 2 години їзди)). Прикрашені короваї печуть і для молодого, і для молодої. Однак для нареченої на Міжгірщині, як і раніше, виготовляють ще два великих «калачі-крученики» («верченики») (у вигляді вінка) для батьків молодого. Печуть ще багато таких самих малих «калачів» для присутніх на весіллі дітей. Короваї є на кожному весіллі, а калачі — спорадично.

Сьогодні весільну фату («білило») готує мати молодої, а молодий купує обручки, букет квітів, а за бажанням і весільну сукню для своєї обраниці. Наречена готує подарунки: для молодого — сорочку (вишивану чи білу), його родичам — починаючи від рушників і закінчуючи золотими прикрасами. Мати нареченого також за бажанням дарує невістці золоті прикраси (усі респонденти).

У день весілля обряди прощання («прощі») та благословення молодої / молодого відбуваються, як і раніше, у домі і молодої, і молодого. Зранку наречена вбирається у весільну сукню (сучасну), дві дружки допомагають їй одягнути прикраси, рукавички, підв'язки на панчохи, туфлі — усе білого кольору. Простежуються локальні варіанти:

на Міжгірщині молоду взуває її батько, а на Воловеччині — дружки. Молодому допомагають одягнутися дружки, але на Міжгірщині подекуди й батьки (БВВ; СВЮ).

Локальною особливістю на Воловеччині є зрізання барвінку в день власне весілля двома хлопчиками до семи років, а не дружбою та свашками, як на Міжгірщині. У с. Латірка Воловецького району по барвінок ідуть староста з баяністом, два хлопчики та дівчинка. Хлопчик пригинає барвінок до хліба, що лежить на рушнику в мисці, та зрізує його копійками. Йому допомагають інші діти — рвуть барвінок руками. Весільне ладкання відсутнє. Потім староста пригощає присутніх горілкою, скропивши нею барвінок, що залишився рости, та дарує горілку й випічку господарці городу. Діти і староста заносять барвінок до хати молодої, але ні вінків, ні весільного прапорця не виготовляють — тільки прикрашають барвінком «богрийди» та короваї (без ритуалу) (СВЮ).

Спостерігаємо збереження традиції «загравання» музикантами під вікном чи біля дверей у молодої та молодого на Воловеччині та їхню відсутність на Міжгірщині. У селах Гукливій і Латірка Воловецького району один з музикантів промовляє: «Будемо просити Господа Бога, цього газду і газдиню, молодого й молоду, всю їхню родину, щоб вони дозволили у щастю, здоров'ю розпочати це весілля перший раз». Староста: «Перший раз. Нехай Господь Бог благословить нашу молоду і її весілля!». Музиканти грають чотири такти: «Другий раз». Староста: «Другий раз! Нехай Господь Бог благословить нашу молоду, її родину та наше весілля!» (музиканти грають 4 такти). «Третій раз! Будемо просити Матір Божу, всіх святих нехай благословлять нашу молоду, нашого молодого і всю родину в честь їхнього весілля». Музиканти заграють втретє (СВЮ).

На Воловеччині молода тримає один кінець рушника в руці, а другий кладе на плече скрипалю і заводить музик до хати під традиційну мелодію пісні «Ведут ня, ведут ня...». Староста читає молитву «Отче наш» та просить у Господа Бога благословити торжество і молодих.

Мати під музичний супровід заходить до хати, тримаючи в мисці на рушнику фату з вінком та «богрийдами», тричі обертається та вклоняється до музикантів і молодої, промовляючи: «Господи, благослови!». А староста відповідає: «Най Бог благословит!». Починаються «прощі», побутування яких у ХХІ ст. спостерігаємо на всій Закарпатській Бойківщині. Саме з цього моменту вінки з фатою набуває символічного значення корони. На Воловеччині староста бере в руки вінки з фатою і просить батька молодої благословити його. Здебільшого ще зберігаються народні тексти «прощі», у яких староста від імені молодих дякує батькам за виховання й навчання, і просить пробачити їхні провини та благословити на сімейне життя. Однак і тут помітні певні зміни, бо староста, залежно від свого таланту та здібностей, може вносити до текстів зовсім нові побажання, віншування. Такі явища ми зараховуємо до фольклорних новотворів. Музиканти грають помірну танцювальну коломийку, батько тричі цілує фату та доньку. Потім староста звертається по черзі до матері молодої, хрещених батьків, дідусів і бабусь та всіх присутніх родичів з проханням простити молодій усі провини та благословити на спільне життя з майбутнім чоловіком. Староста просить у Господа Бога благословити «коруну», тричі обводить її над головою молодої, промовляючи: «Най Бог благословит!». Дружки прикріплюють фату молодій. Далі відбувається спільне пиття горілки. Староста наливає всім по черзі, родичі виголошують побажання та випивають (СВЮ; РНМ).

Після цього староста «ворожить»: кидає на долівку під ноги молодій старі чоловічі «гати» (штани). Вона стає на них, а староста промовляє: «Раз дивіт обы ся ширінка не обернула д-горі, бо бде дівка, а обы була впоперек — тогды бде хлопчик» (РНМ).

Традиційно на Воловеччині староста, продовжуючи свої «ворожіння», п'є горілку за здоров'я молодих і промовляє: «Зараз я хочу выпити за молодых, а вы дуже уважно позерайте на повалу». Староста п'є горілку, залишки бризкає на стелю, де утворюється видов-

жений слід, і жартома коментує: «Позерайте, вытягнулося на пущю!» (СВЮ).

Починається характерне для Карпатського регіону «затанцьовування свальби». Староста перевіряє, чи не «хрѡма наречена», запрошує молоду, її тата, матір, дружок до танцю. Троїсті музики грають, а свашки співають: «Святы́й Боже, Святы́й Кріпкый, Святы́й Миколаю! / Благослови першы́й танець, якый починаю. / Благослови першы́й танець і сисе весілля, / Молода бы ся так мала, як Свята Неділя». Ті хто танцює, тримають руки у «замку». Потім староста вручає молодій «богрийду» за її перший танець, кладе за пазуху «богрийды» дружкам, присутнім дівчаткам, хлопчикам та всім родичам по черзі. Також квітами з кольорового паперу обдаровують кожного музиканта. Молода одягає старості через плече рушник (купований, з написом «Староста»).

Після цього староста їде / йде до молодого і там так само наречений заводить гудаків до хати, відбуваються «проці»: присутні цілують «богрийду» молодого, хоча староста її називає «коруною». Символічний зміст слів старости той самий, хоча інформація не повторюється — це мистецтво старост. Спостерігаємо збереження традиції ладкання свашок: «Ой бервін бервінковый... (двічі) / Ой так мамка просит. / Ой так мамка просит: (двічі) / Найтя Бог благословит» (СВЮ).

Після проголошення «прощ» староста прикріплює «богрийду» молодому трьома шпильками біля серця та пригощає присутніх горілкою. Перед тим, як випити, усі по черзі говорять слова побажань молодим. Староста та всі присутні співають: «Многая літ, благая літ / Многая літ, благая літ! / Во здравіє, спасеніє / Многая літ, благая літ!». Далі відбувається «затанцьовування свальби» (під ноги нічого не кидають): молодий, батьки, дружби і староста стають у коло (руки в «каріці»), а присутні співають ту саму весільну пісню — «Святы́й Боже, Святы́й Кріпкый, Святы́й Миколаю...». На Міжгірщині також побутує таке «затанцьовування свальби», але під іншу мелодію: «Ей, каріка, хлопці білі, каріка, карі-

ка, / Айбо сисе заладила молода Маріка (двічі)» (БВВ). Спостерігаємо сталість традиції.

Потім присутні сідають за стіл на гостину. Страви та напої: салати з капусти, огірків, помідорів, буряк з хроном, салат «Олів'є», відбивні, котлети, курячі стегна, варені яйця під майонезом, лимони з цукром, тістечка (трьох, п'яти чи семи видів), сік, мінеральна та солодка води, шампанське, вино, пиво, коньяк, горілка.

Вирушають з хати за молодою. Ідуть староста з «нанашкою» нареченого (з короваем), за ними — молодий в охороні сестри та друзів і всі інші. Якщо йти далеко — їдуть на машині, що пишно прикрашена. Машину винаймають на прокат.

У молодій ворота відчинені навстіж. Через дорогу протягнуто скручену з рожевого паперу стрічку, що має назву «спарда». Поїзд молодого біля воріт зустрічають «нанашка» молодій з короваем, «нанашко» з горілкою та чарками і родичка молодій з тістечками. Староста промовляє: «Я бы хотів вам напомними, що мы ся з вами договорювали, що бдеме віддавати красотку, таку файну девочку і Івана бдеме женити. А Іван каже: “Протікала в Гукливім така річка невеличка, де прекрасна, гарна жила молодичка”. Но мы прийшли ту молодичку навідати, і хочеме знати, ци сись молодичь впізнає за кым він прийшов, кого він хоче. Най уповість, яка она файна, висока, низька, товста, худая?». Молодий описує наречену. Староста продовжує: «І якый волос має — більый? Но, мы ідеме за більым волосом». Староста йде в хату молодій і виводить двох дружок: «Іванку, позерай, обыдвоє молоді, трясутся, як холодець на столі — бояться молодого, чи що. Котра твоя: права чи ліва?». Молодий відповідає: «Туй ниє ї!». Тоді староста підводить до другої дружки другого дружбу (попід стрічку) та просить пришилити одне одному «богрийды». Староста запрошує першого дружбу до першої дружки і вони також пристібають одне одному «богрийды». Потім староста виводить старшу жінку у фаті з букетом квітів під весільну мелодію «Ведут ня, ведут ня...» та рекламує її присутнім. Молодий також відмовляється від неї, а староста підводить до цієї жінки чоловіка її віку

і відправляє на бік молодого. Ті цілуються. Після цього староста виводить справжню молоду (її тримає родич під руку), тричі обертає нею, запитуючи: «Чи твоя? Як казала мені моя мама, а моїй мамі її мама казала, а моїй бабці її мама казала: «Де любов — там грошей не має бути». Там має бути на трудовій книжці доверенність. Но молодий знає, як має молоду брати». Гість молоді: «Най бде, но мы задарь молоду не даме! Гроші!». Староста: «Деревляні ці копіками?». З натовпу: «Купонами!». Інші: «Та що, така дешева наша молода?!». Староста: «Наша молода безцінна! Кілько вона важит — нам треба тільки золота, та тільки золота де мы взьмеме, люди добрі? Увидите, як молодий бде її любити». З натовпу: «Гроші!». Родичі молодого поступово дають гроші за молоду, починаючи з найменших: 20 гривень, а називають 200 доларів і так далі. Ці гроші потім кинуть у церкві у скриньку. Гроші закінчуються. Староста пропонує: «Та давайте я гаті продам! Хто купит гаті за 100 гривень? Я знімаю з себе!». Хтось з натовпу: «Обысьте не робили так, бо жоны повтікают!». Староста погоджується і родина молоді також.

Староста продовжує: «Молодий має простягнути руку до молоді через сисю спарду, межу». Він піднімає молоду на руки і подає молодому через стрічку, повільно відштовхує їх назад: «Тепер так ї держи, вбы ти очі повылазили! У молодого ся самое піднімат — молодому не помагайте!». Стрічка рветься. Староста каже: «Самі-сьте віділи, що молодий молодій урвав? Она вже не дівка!» (СВЮ).

Потім староста запрошує всіх до хати на величку гостину, «щоб це торжество прийнялося, щоб скоро пустило корінь, щоб молодий чувствовав себе, як дома», під мелодію весільної пісні «Ведут ня, ведут ня...». Біля хати молодих зустрічає мати нареченої, дає їм скуштувати з ложечки медової води, а староста коментує: «Обы ся молодий тягнув, як мед тягне до вінців, а молода была солодка!» (СВЮ). Близька родичка обсипає молодих зерном і цукерками. Староста з короваем на рушнику заводить молодих до хати нареченої. За ними заходять усі весільні гості. Сідають за стіл на

гостину, пригощаються, а через деякий час вирушають на вінчання та до РАЦСу.

З хати виходить староста з короваем, молоді, дружби, несправжні молоді та всі інші родичі й гості. У ХХІ ст. традиція вінчання така сама, як і в ХХ ст. Дійство відбувається у православному чи греко-католицькому храмах. У РАЦСі традиційно молоді, стоячи на рушнику та поклавши руки на коровай, які прикривають рушником, промовляють клятву вірності один одному. Після обряду реєстрації той коровай розривають (слідкують, хто більше відірве), їдять по шматку та пригощають присутніх.

Далі бойківське весілля продовжується в ресторані. Дружби та дружки утворюють арку, тримаючи в руках різнокольорові стрічки, під якими проходять наречені. У середині ХХ ст. молоді заходили до хати під зв'язаними прядивом двома хлібами (ККВ). Сьогодні «складка» (обдаровування молодих) відбувається переважно після 12 години ночі. Проте буває, що «складка» як ритуал відсутня, а гості вручають гроші в конвертах чи подарунки відразу як приходять до ресторану. Молоді кладуть подаровані гроші на рушник у «кошар» — плетений з лози кошук. Однак традиція весільної «складки» й досі збережена, про що свідчать усі респонденти. Староста далі керує весільною церемонією, виголошує побажання, надає слово для привітання родичам та гостям, але такого благословення, яке відбувалося в домі молоді вже не спостерігаємо. І справді, весільна гостина тільки підтверджує дії та слова старости: «Да будет так!». Функція старости — веселити громаду. У зв'язку з цим на сьогодні господарі вибирають саме того старосту, який добре розважає гостей, а не хто справді дотримується традиції та розуміє її суть і ціль. Троїсті музики змінюють інструменти й репертуар і стають естрадними артистами, які виконують вітчизняні та світові хіти. Нині старостою може бути не тільки місцевий житель, але й мешканець іншого району чи навіть області. На Воловеччині популярним старостою є жінка Надія Михайлівна Роман, яка за фахом режисер. На Міжгірщині в моду входить запрошувати на весілля двох КВНщиків з м. Ужгорода (послуги

коштують 400 доларів), які виконують роль старости. Також іноді троїстих музик — жителів із трьох різних сіл району (що добре зігралися) — наймають в інший район гуляти весілля.

Під час весільної гостини звучить багато побажань та настанов для молодих від родичів, гостей і старости. Також староста проводить різноманітні конкурси-випробування для молодих та розважальні ігри для гостей, які широко популяризовані засобами масової інформації і не є традиційними, тому ми не концентруємо на них увагу.

Далеко за північ відбувається обдаровування молодих: один хлопець несе «кошар» з рушником для грошей, а інший — тацю із чарками і горілкою. Староста тримає тарілку, на яку гості по черзі кладуть гроші, після чого випивають горілку. У смт Міжгір'я староста промовляє: «Дарує перша дружка, а в нашої молоді то найліпша подружка!». Староста, почавши від першої дружки, по черзі збирає гроші від усіх присутніх, називаючи імена тих, хто кинув найбільшу суму. У кінці він розбиває тарілку. Зазвичай загальна сума зібраних грошей — 35–50 тис. грн. Як стверджують респонденти, на Воловеччині до 70-х років ХХ ст. «складки» не було, бо дуже бідно жили (МКП; ПКВ).

Під ранок відбувається танець молоді. Звучить повільна відома українська пісня, як наприклад, «Синій вітер, синій вітер» (а в давнину — тільки коломийка, як стверджують усі респонденти), або швидка коломийка. Усі бажаючи по черзі танцюють з молодою, кидають гроші в кошар старості. Щоразу староста вигукує: «Чія молода? Продана!». Останнім танцює з молодою наречений.

У бойків Закарпаття на початку ХХІ ст. одягання на молоду жіночого головного убору — «молодичення» — відбувається з тими самими локальними варіантами, що й у минулому столітті, але чіпець уже відсутній [7]. Крім того, простежуємо зміну музичного супроводу ритуалу. На Міжгірщині під українську народну пісню «Горіла сосна, палала» молоду саджають на стілець, наречений зні-

має з неї фату, а дружки і дружби, узявшись за руки, танцюють довкола них. Молодий не справляється — дружка допомагає. За кожен зняту шпильку наречений цілує молоду. Староста зав'язує молодій білу хустку (вона тричі пручається). Наречена знімає «богрийду» з грудей молодого. На Воловеччині для зміни головного убору молода сідає своєму обранцю на коліна, а дружки знімають фату. Далі молоді в колі перетанцювують: молода з «богрийдою» молодого з дружками, тримаючи її в них біля серця, водночас молодий перетанцює з кожною дружкою, тримаючи фату в них над головою (БВВ; СВЮ).

Останнім часом після того, як гості розійдуться, молодята винаймають номер у готелі, де проводять першу шлюбну ніч. У ХХ ст. перша шлюбна ніч відбувалась у стайні, столі, на оборогах, у сусідів або ж у хаті, якщо зима (усі респонденти).

У ХХ ст., коли молода йшла до молодого, то його мати у вивернутому кожусі зустрічала їх біля воріт, де проводили відповідні символічні дії, що у ХХІ ст. вже відсутні. Також не здійснюють обряди, що символізували прийняття молоді в домі нареченого під кінець весілля.

Наступного дня відбувається «відгощування». Староста від імені молодих дякує батькам за фінансову, моральну та фізичну допомогу в організації весілля, а дружкам і дружкам, що «файно веселили». Під час «відгощування» молоді ділять коровай та весільний торт. У с. Лозянський Міжгірського району молоді ділять (розривають) навпіл «калач», що виконує функцію короваю. Уважається, хто відірве більшу частину — керуватиме в сім'ї. Потім вони рвуть кожен свій шматок на маленькі частини і обдаровують ними гостей, обходячи присутніх по черзі, почавши з різних боків. Після цього староста влаштовує розважальні ігри, у яких бере участь переважно молодь.

Під вечір на Міжгірщині розбирають весільний «курагов». Молода з молодим розшивають його з одного боку, а перші дружка та дружба, наввипередки з ними, — з другого.

Дзвіночок з «курагова» староста дарує першому дружбі, щоб швидко одружився.

Наприкінці застілля дружки, вбрані в чоловічий одяг, розрізають весільний торт, а дружки, переодягнені в кухарок, роздають його весільним гостям. Нерідко торт розділяють самі молоді. Бувають випадки, коли весільний торт ділять у день власне весілля, адже ресторан замовлений лише на один день. Танці тривають до пізньої ночі, але традиційні весільні обряди закінчуються.

Підсумовуючи, слід зазначити, що на початку ХХІ ст. з'явилася тенденція до втрати сим-

волічного ритуально-магічного зміту весілля. Натомість під впливом явищ масової культури весільне дійство наповнюється розважально-ігровими елементами. Збереженню бойківських весільних традицій на Закарпатті сприяє звичай запрошувати для участі у весіллі старостів — людей, що не лише обізнані з місцевою традицією, але й можуть адаптувати її до нових умов. Водночас можемо констатувати, що в першому десятиріччі ХХІ ст. в бойків Закарпаття простежується збереження регіональних / локальних варіантів весілля та його структурних елементів, зафіксованих у ХХ ст.

1. Бойківщина : Історико-етнографічне дослідження / З. Є. Болтарович, А. Ф. Будзан, Р. П. Гарасимчук та ін. ; редкол.: Ю. Г. Гошко (відп. ред.) та ін. — Київ, 1983. — 304 с.

2. *Борисенко В. К.* Весільні звичаї та обряди на Україні : Історико-етнографічне дослідження. — Київ, 1988. — 88 с.

3. Весілля : у 2 кн. / упоряд. текстів, прим. М. М. Шубравської ; нотний матеріал упоряд. О. А. Правдюк. — Київ, 1970. — Кн. 1. — 455 с.

4. *Галько О.* Шлюб і сім'я у бойків Карпат наприкінці ХІХ ст. — до 1939 р. : дис. ... канд. іст. наук / НАНУ ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2004. — 212 с.

5. *Грушевський М.* Історія української літератури. — Київ, 1993. — Т. 1. — 390 с.

6. *Коваль-Фучило І.* Сучасний стан побутування весільного обряду на Закарпатті // Весільна обрядовість у часі і просторі. Матеріали міжнародної

науково-практичної конференції «Одеські етнографічні читання». — Одеса, 2010. — С. 143–151.

7. *Леньо Т.* Весільна обрядовість бойків Закарпаття у ХХ столітті // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. пр. — Київ, 2010. — № 33. — С. 103–113.

8. *Леньо Т.* Традиційна весільна обрядовість бойків Закарпаття : міжетнічні паралелі // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. пр. — Київ, 2013. — № 40. — С. 48–59.

9. *Маховська С.* «Ой з-за гори старостоньки...» : Весільні традиції Слобідської України кінця ХІХ — початку ХХІ ст. — Київ : Фоліант, 2014. — 312 с.

10. *Хібеба Н.* Структурно-семантична організація весільної лексики бойківських говірок : дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01 — Укр. мова / НАНУ ; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. — Львів, 2007. — 403 с.

Список інформантів

АОІ — Андрусь Олена Іванівна, 1956 р. н., с. Колочава Міжгірського р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2015 р.

БВВ — Большан Василь Васильович, 1970 р. н., смт Міжгір'я Міжгірського р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2015 р.

КГМ — Кінаш Ганна Михайлівна, 1953 р. н., с. Голятин Міжгірського р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2015 р.

ККВ — Копча-Бабінець Калина Василівна, 1938 р. н., с. Скотарське Воловецького р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2010 р.

МКП — Малинич Калина Павлівна, 1938 р. н., с. Завадка Воловецького р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2010 р.

ПКВ — Повханіч Калина Василівна, 1955 р. н., с. Завадка Воловецького р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2010 р.

РНМ — Роман Надія Михайлівна, 1968 р. н., с. Верхні Ворота Воловецького р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2015 р.

СВЮ — Созанська Валентина Юрївна, 1974 р. н., смт Воловець Воловецького р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2010 р.

ТМВ — Тимчик Марія Василівна, 1947 р. н., с. Ізки Міжгірського р-ну Закарпатської обл. Записала Т. Леньо 2007 р.